

an effective and correct way of protection in specific circumstances «recognition of termination of the labor contract between the employee and the employer from a specific date (the day of expiry of a two-week period from the date of submission of the application for dismissal) due to its termination at the initiative of the employee under part 1 of Article 38». The formulation of the claim to «recognize terminated labor contract» just follows from the fact of non-recognition of its termination and the employee's right on its termination by the employer. This method of protection, which the court will apply, follows from the provisions of the Labor Code and is capable to completely eliminate legal uncertainty in the legal relations of the parties, by authoritatively confirming the fact of termination between the parties to the labor contract.

Key words: termination of employment, termination of labor contract, dismissal, employee rights, legal fact, lawsuits, methods of protection, court, civil proceedings.

УДК 347.1

Належна судова юрисдикція – крок на шляху оптимізації цивільного судочинства

А. Г. Гулик,

кандидат юридичних наук,

суддя Львівського окружного адміністративного суду

Доведено, що визначення належного суду прямо пов'язане з доступністю правосуддя у цивільних справах для безпосередніх користувачів, первинним оцінюванням проведених реформ. Обґрунтовується, що через вибір належної судової юрисдикції можливе досягнення цілей оптимізації цивільної процесуальної діяльності. Розмежовуючи судову юрисдикцію, можна досягти бажаних результатів у межах доступу до правосуддя та оптимізації процесуальної діяльності суду та осіб, що беруть участь у справі. Із прийняттям процесуальних кодексів у нових редакціях не усунуті перешкоди на шляху визначення належної юрисдикції. Створення господарських і адміністративних судів зумовило необхідність визначення предметів їх розгляду, що не завжди мало об'єктивні підстави. Множинність судових форм захисту і, як наслідок, видів процесуального законодавства – фактори, що зумовлюють сучасний стан і проблемні аспекти вибору належної юрисдикції.

Ключові слова: належний суд, цивільна юрисдикція, компетенція, доступ до правосуддя, оптимізація цивільного судочинства.

© Гулик Андрій Григорович – кандидат юридичних наук, суддя Львівського окружного адміністративного суду

Gulyk Andriy. Proper judicial jurisdiction is a step towards optimizing civil justice

The article investigates specific issues of formation of proper jurisdiction. The author proved that determining the appropriate court directly related to access to justice in civil cases to immediate customers, the primary assessment of the reforms. The overriding task is to change the procedural rules for determining jurisdiction to a proper court, to eliminate competition in judicial jurisdictions, and to establish a stable law enforcement practice.

It is argued that the goals of optimizing civil litigation can be achieved through the correct choice of a proper judicial jurisdiction. The desired results in matters of access to justice and streamlining of the proceedings of the court and the persons involved in the case can only be achieved by delimiting judicial jurisdiction. The obstacles to determining proper jurisdiction have not been eliminated with the adoption of new editions to the procedural codes. Establishment of commercial and administrative courts necessitated the definition of the objects of their consideration, which did not always have objective grounds. A major factor in the current state and problematic aspects of the choice of proper jurisdiction is the multiplicity of judicial forms of protection and, as a consequence, the types of procedural legislation.

Key words: *proper court, civil jurisdiction, competence, access to justice, optimization of civil justice.*

Звернення до проблеми оптимізації цивільного судочинства ставить перед дослідником непросте завдання не тільки щодо теоретичного осмислення даного поняття, аналізу його джерел і етапів безперервного розвитку, а й щодо вивчення практичної складової явища, пошуку можливості поєднання теоретичних висновків і практики їх застосування. З огляду на це важливо крізь призму розвитку цивільних процесуальних відносин, переходу від однієї стадії цивільного процесу до іншої визначити проблемні аспекти цивільної процесуальної діяльності й накреслити шляхи їх оптимізації та вдосконалення.

Вивчення поставлених питань з урахуванням стадійності здійснення цивільного судочинства вбачається методологічно правильним, позаяк сприяє більш глибокому з'ясуванню правової природи кожної стадії, її змісту, послідовності виконання цивільних процесуальних дій і врешті формуванню цілісного наукового знання про оптимізацію цивільного процесу.

Не є перебільшенням твердження, згідно з яким визначення належного суду прямо пов'язане з доступністю правосуддя у цивільних справах для безпосередніх користувачів, первинним оцінюванням проведених реформ. Про складність вибору юрисдикції свідчать численні рішення Великої Палати Верховного Суду. Незважаючи на зусилля вищої судової інстанції, ця проблема не втрачає своєї актуальності. У цьому зв'язку вбачається першочерговим завдання щодо зміни процесуальних правил визначення належного суду й підсудності, усунення конкуренції судових

юрисдикцій, створення на цьому тлі усталеної практики правозастосування.

ЦПК України в редакції 2017 р. говорить про цивільну юрисдикцію, виокремлюючи предметну, суб'єктну, інстанційну, а також територіальну юрисдикцію (підсудність). При цьому тривалий час доктрина і практика використовувала майже як тотожні поняття «компетенція» і «підвідомчість». Фактично, те саме явище позначалося різними термінами. Звичайно, не можна назвати такий стан прийнятним, він свідчить про недостатню розробленість понятійно-категоріального апарату цивілістичної процесуальної науки.

Нині прообрази багатьох правових явищ можна знайти в історії вітчизняного судоустрою та судочинства, і особливо в період проведення судової реформи середини XIX століття. Цивільне процесуальне законодавство того періоду для позначення кола справ, які підлягають судовому розгляду, часто використовувало поняття «відомства» або «влади». Пізніше винаходом радянського законодавця став термін «підвідомчість», що залишався фактично синонімічним поняттю «відомства», але використовуваним для визначення підстав закриття провадження у цивільній справі¹. Теорія та практика цивільного судочинства і в подальшому намагалися знайти адекватне відображення використовуваним поняттям. Так, у ЦПК УРСР 1963 р. була окрема глава про підвідомчість цивільних справ судам.

У доктринальній юридичній літературі напрацюваннями П. С. Дружкова, Ю. К. Осипова й низки інших авторів продовжилися дослідження в цьому напрямі. Ю. К. Осипов задавався питанням, яким повинен бути механізм, що забезпечує діяльність держави, на підставі чого розподіляються функції між її органами. Як такий механізм дослідник і розглядав підвідомчість, надаючи їй характеристик об'єкта, який підпорядковується державним органам і їх посадовим особам².

Схоже обґрунтування підвідомчості цивільних справ наводив у своєму дисертаційному дослідженні П. С. Дружков. Учений виходив із того, що підвідомчість сприяє розмежуванню кола спорів про право й інших правових питань, які згідно із законом належать до компетенції державних органів³.

¹ Чудиновских К. А. Подведомственность в системе гражданского и арбитражного процессуального права. Санкт-Петербург: Юрид. центр-Пресс, 2004. С. 9-10.

² Осипов Ю. К. Подведомственность юридических дел: автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук. Свердловск, 1974. С. 7.

³ Дружков П. С. Судебная подведомственность споров о праве и иных правовых вопросов, рассматриваемых в порядке гражданского судопроизводства: дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1966. С. 13.

П. Ф. Єлисейкін у підвідомчості вбачав засіб розмежування численних форм захисту цивільних прав і вважав, що властивість самих справ указує на той орган, який правомочний їх розглядати⁴.

У ЦПК України 2004 р. з'явилася глава з назвою «Цивільна юрисдикція», яка закріплювала компетенцію судів із розгляду цивільних справ. Якщо не брати до уваги деякі цілком зрозумілі з часом різночитання, то сутність аналізованих явищ залишається незмінною. Йдеться про обґрунтування повноважень із розгляду й вирішення судами цивільних справ.

У теорії цивільного процесуального права, як відомо, прийнято виокремлювати предметну і функціональну компетенції. Але це зовсім не означає автоматичної заміни або ототожнення підвідомчості й компетенції. Хоча слід визнати, що обидва поняття в цілому відображають одне й те ж явище – судові повноваження. Ю. К. Осипов відмінність між компетенцією та підвідомчістю визначав, характеризуючи наявні взаємозв'язки між повноваженнями суду і його об'єктами. Ця теза дозволила вченому дійти правильного висновку, згідно з яким предметна компетенція як сукупність повноважень із розгляду й вирішення цивільних справ характеризує цей зв'язок з позиції суб'єкта повноважень, а підвідомчість – об'єкта⁵.

У цьому сенсі не є остаточно зрозумілою логіка вітчизняного законодавця, що використовує поняття «компетенція» і близьке йому за значенням «юрисдикція». Термін «юрисдикція» був добре відомий ще римському праву. За свідченням М. Бартошека, у часи пізньої Імперії юрисдикція наближається до сучасного її розуміння як правомочності вирішувати справу й формулювати рішення в конкретному випадку, що має силу згідно із правом. *Ius dicere* у власному сенсі: висловлення судді, перед яким відбувається весь процес і який також ухвалить вирок⁶.

У сучасній доктрині й практиці немає усталеної думки щодо сутності юрисдикції. Одні автори нерідко продовжують розглядати її як синонім судочинства та правосуддя. Інші – говорять про повноваження з розгляду і вирішення цивільних справ. Третя група вчених акцентує увагу на суб'єктах, які здійснюють захист цивільних прав. Напевно, звідси впливають і законодавчі різночитання, використання різної термінології щодо одного й того ж правового явища.

Зокрема, Д. М. Шадура судову юрисдикцію розглядає як компетенцію спеціально уповноважених органів державної влади – судів загальної

⁴ Єлисейкин П. Ф. Защита субъективных прав и интересов и компетенция суда в советском гражданском процессе. *Вопросы государства и права. Ученые записки*. Т. 31. Ч. 1. Владивосток, 1969. С. 75.

⁵ Цит. по: Тимченко Г. П. Теоретичні проблеми та практика реалізації принципів судочинства в Україні. Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2010. С. 105.

⁶ Бартошек М. Римское право: (Понятия, термины, определения) / Пер. с чешск. Москва: Юрид. лит., 1989. С. 175.

юрисдикції та Конституційного Суду, що мають відповідні юридично-владні повноваження, здійснювати правосуддя у формі того або іншого виду судочинства щодо певних правовідносин⁷.

Н. М. Бессараб слідом за Д. М. Шадурую вбачає в юрисдикції лише предметну компетенцію судів щодо розгляду й вирішення юридичних справ⁸.

О. М. Гребенцов у своїй праці щодо розвитку господарської юрисдикції замість передмови аналізував поняття юрисдикції. Автор визначив її як діяльність компетентних (уповноважених на підставі законів) органів у встановленому порядку розглядати правові питання та ухвалювати щодо них юридично обов'язкові рішення⁹.

Подібний погляд фактично обґрунтовує через десятиліття й К. А. Чудиновських, для якого визначальним в юрисдикції є діяльність компетентних органів у сфері застосування права¹⁰.

Схожого значення надавав юрисдикції також М. Ю. Лебедев, всебічно вивчаючи проблеми третейської юрисдикції. Розглядаючи інститут юрисдикції в його статичі й динаміці, він вважав, що вона являє собою правомочності щодо вирішення правових питань і конкретні висновки на їх підставі, які знаходять відображення у відповідних юридично обов'язкових актах¹¹.

Для Х. А. Джавадова необхідність у використанні терміна «юрисдикція» обумовлена потребою більш точного визначення обсягу впливу конкретного владного органу на процес правового регулювання. У найбільш загальному вигляді поняття юрисдикції покликано відобразити предмет і межі участі владного органу в механізмі індивідуально-правового регулювання¹².

Слід зазначити, що в радянський час І. Г. Побірченко висловив цікаву думку: поняття «юрисдикція» становить сукупність двох співвідносних понять: підвідомчості спорів (у значенні підлягати юрисдикції) і компетенції органу з вирішення спорів (у сенсі володіння юрисдикцією)¹³.

Фактично ЦПК України у чинній редакції виходить із названої тези, наділяючи суд повноваженнями й окреслюючи коло правових питань,

⁷ Шадура Д. М. Цивільна юрисдикція: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2008. С. 5–6.

⁸ Бессараб Н. М. Юрисдикція та підсудність цивільних справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса: Міжнар. гуманітарний ун-т, 2015. С. 4.

⁹ Гребенцов А. М. Развитие хозяйственной юрисдикции в России. Москва: Норма, 2002. С. 3.

¹⁰ Чудиновских К. А. Подведомственность в системе гражданского и арбитражного процессуального права. Санкт-Петербург: Юрид. центр-Пресс, 2004. С. 12.

¹¹ Лебедев М. Ю. Развитие института юрисдикции и его проявление в третейском суде: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2005. С. 9.

¹² Джавадов Х. А. Проблемы эффективности гражданского судочинства. Київ.: Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 158.

¹³ Побірченко И. Г. Хозяйственные споры и формы их разрешения: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харьков, 1971. С. 16.

які підлягають розгляду та вирішенню. Проте зазначимо, що цивільний процесуальний закон говорить лише про предметну і суб'єктну юрисдикцію. Предметними повноваженнями зовсім не обмежуються можливості впливу судового органу на суспільні відносини. У цьому сенсі показовим, на нашу думку, є використання терміна «цивільна юрисдикція» як родового. Його застосування свідчить про спробу законодавця відобразити результат надання суду системи повноважень, визначити належний предмет і можливі межі участі суду загальної юрисдикції в механізмі індивідуально-правового регулювання, а також установити взаємозв'язок між компетенцією суду й колом підвідомчих йому правових питань¹⁴.

Тільки в цьому випадку юрисдикцію можна розглядати як цілком прийнятний і зрозумілий критерій розмежування діяльності різних юрисдикційних органів. Н. М. Бессараб зазначає, що встановлення юрисдикції можливе тільки шляхом співвіднесення предметів діяльності компетентних органів і їх повноважень¹⁵.

Крім того, щодо цивільної судової юрисдикції йдеться не тільки про повноваження судів щодо розгляду й вирішення цивільних справ, але й про її безумовний зв'язок із принципами побудови системи судів загальної юрисдикції – територіальністю, спеціалізацією та інстанційністю¹⁶. Тому цивільне процесуальне законодавство обґрунтовано передбачає положення і про інстанційну юрисдикцію.

Як бачимо, існує об'єктивна необхідність у зведенні всіх понять і категорій процесуальної науки до єдиної системи. Це підвищить якість процесуального законодавства, свідчитиме про єдність сучасних теоретичних розробок і законодавчої практики та правозастосування.

Але це тільки окремих зріз досліджуваної проблеми. Через вибір належної судової юрисдикції можливе досягнення цілей оптимізації цивільної процесуальної діяльності.

На думку дослідників, оптимізація судової юрисдикції здатна вплинути на цивільне судочинство в наступних напрямках.

Перше. Підвищення ймовірності досягнення результату цивільного судочинства шляхом забезпечення дії принципу предметної спеціалізації між галузями судової системи, що сприяє професіоналізму суддів, напрацюванню однакової судової практики.

Друге. Підвищення ефективності окремих процесуальних дій, пов'язаних, зокрема, із концентрацією доказового матеріалу через територіальну близькість суду до «епіцентру» спірних відносин.

¹⁴ Джавадов Х. А. Цит. праця. С. 160.

¹⁵ Бессараб Н. М. Юрисдикція та підсудність цивільних справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. С. 8.

¹⁶ Глушченко С. В. Вищі спеціалізовані суди в системі судової влади України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2015. С. 6–7.

Третє. Скорочення обсягу залучених ресурсів внаслідок оптимізації місця розгляду цивільно-правового спору і скорочення транспортних витрат, позитивного впливу на строки розгляду й вирішення справи.

Четверте. Забезпечення повноцінної дії принципу правової визначеності за допомогою чіткої й недвозначної вказівки на орган, компетентний розглядати і вирішувати цивільну справу, а також установа зрозумілого, доступного й необтяжливого для громадян способу вирішення можливих колізій юрисдикцій.

П'яте. Забезпечення дії об'єктивних і суб'єктивних гарантій неупередженості суду і як наслідок – підвищення довіри до суду, зменшення кількості підстав для оскарження судових актів, зміцнення передумов для розвитку процесуальної співпраці сторін і суду¹⁷.

Можна погодитися з більшістю тез цитованого автора. Розмежовуючи судову юрисдикцію, можна досягти бажаних результатів у межах доступу до правосуддя та оптимізації процесуальної діяльності суду та осіб, що беруть участь у справі. З прийняттям процесуальних кодексів у нових редакціях не усунуті перешкоди на шляху визначення належної юрисдикції. Створення господарських і адміністративних судів зумовило необхідність визначення предметів їх розгляду, що не завжди мало об'єктивні підстави. Множинність судових форм захисту і, як наслідок, видів процесуального законодавства – фактори, що зумовлюють сучасний стан і проблемні аспекти вибору належної юрисдикції.

Gulyk Andriy. Proper judicial jurisdiction is a step towards optimizing civil justice

The article investigates specific issues of formation of proper jurisdiction. The author proved that determining the appropriate court directly related to access to justice in civil cases to immediate customers, the primary assessment of the reforms. The overriding task is to change the procedural rules for determining jurisdiction to a proper court, to eliminate competition in judicial jurisdictions, and to establish a stable law enforcement practice.

It is noted that the CPC of Ukraine in the 2017 edition establishes a civil jurisdiction, distinguishing different jurisdiction depending on the subject matter of the proceedings, person subject to law and instances, as well as territorial jurisdiction. For a long time, the doctrine and practice used the terms «competence» and «subordination» as being almost identical. In fact, the same phenomenon was indicated by different terms, which indicates that the conceptual and categorical apparatus of civilistic procedural science is underdeveloped.

Civil procedural law empowers the court and outlines the legal issues to be considered and resolved. However, the civil procedural law distinguishes only substantive and subjective jurisdiction. But the possibilities of influence of the

¹⁷ Джавадов Х. А. Цит. праця. С. 161.

judiciary on public relations are not limited by substantive powers. In this sense, the use of the term «civil jurisdiction» as a generic is indicative. Only in this case, jurisdiction can be regarded as a reasonable and understandable criterion for differentiating between different jurisdictions.

In scientific work, the author argues that there is an objective need to integrate all concepts and categories of procedural science into a single system. This will improve the quality of procedural legislation and will testify to the unity of modern theoretical developments and legislative practice and law enforcement.

It is argued that the goals of optimizing civil litigation can be achieved through the correct choice of a proper judicial jurisdiction. The desired results in matters of access to justice and streamlining of the proceedings of the court and the persons involved in the case can only be achieved by delimiting judicial jurisdiction. The obstacles to determining proper jurisdiction have not been eliminated with the adoption of new editions to the procedural codes. Establishment of commercial and administrative courts necessitated the definition of the objects of their consideration, which did not always have objective grounds. A major factor in the current state and problematic aspects of the choice of proper jurisdiction is the multiplicity of judicial forms of protection and, as a consequence, the types of procedural legislation.

Key words: proper court, civil jurisdiction, competence, access to justice, optimization of civil justice.

УДК 347.98

Спори про підсудність між судом та учасниками справи

А. П. Задорожна,
кандидат юридичних наук

Спори між судами про підсудність у цивільному судочинстві не допускаються. З цього приводу існує пряме застереження в ст. 32 ЦПК. В частині 2 цієї статті зазначено, що справа, передана з одного суду до іншого в порядку, встановленому ст. 31 цього Кодексу, повинна бути прийнята до провадження судом, якому вона надіслана. Прийняття такої цивільної справи до провадження повинно відбуватися навіть при помилковому її направленні іншим судом. Таке правило припиняє будь-які суперечки між судами щодо підсудності цивільної справи, що є неприпустимими в правовій державі.

Незважаючи на категоричність цих нормативних положень, спори про підсудність в цивільному процесі інколи можливі. Для цього є і нормативні підстави, і механізми їх вирішення. Автор розглядає питання спорів про підсудність між судом та учасниками справи.

© Задорожна Анастасія Петрівна – кандидат юридичних наук